

Cristian Bădiliță

Laura Stanciu

GENIUL GRECO-CATOLIC ROMÂNESC

Prefață de Ioan-Aurel Pop

Ediția a III-a revăzută și adăugită

**EDITURA VREMEA
BUCUREȘTI
2020**

Cuprins

Prima Unire cu Occidentul (<i>Prefață de Ioan-Aurel Pop</i>)	9
Despre acest album (<i>Cristian Bădiliță</i>)	11
Geniul greco-catolic românesc (<i>Cristian Bădiliță</i>)	15
Episcopii/mitropoliții greco-catolici și evenimentele semnificative (<i>Laura Stanciu, Cristian Bădiliță</i>)	23
Nașterea Bisericii Greco-Catolice. Unirea ortodocșilor din Ardeal cu Roma (<i>Laura Stanciu</i>)	33
Ioan Rațiu: Blajul	39

Prima generație de aur: Școala Ardeleană

Inochentie Micu-Klein (1692/1700?-1768), „primul român modern” (Iorga) (L.S.)	44
Ioan Inochentie Micu-Klein: <i>Arhieraticon</i>	50
Petru Pavel Aron (1709-1764), episcopul care a deschis „școalele Blajului” (L.S.)	53
Petru Pavel Aron (coordonator): <i>Despre capul Bisericii lui Hristos</i>	56
Gherontie Cotore (cca. 1720-1774), intelectualul primei generații (L.S.)	62
Gherontie Cotore: <i>Despre al patrulea articoluș de price sau despre mărirea papei</i>	66
<i>Supplex Libellus Valachorum</i> (L.S.)	71
Samuil Micu (1745-1806), „cel dintâi istoric al românilor” (Iorga) (L.S.)	74
Samuil Micu: <i>Cuvântare despre posturile bisericii grecești a Răsăritului</i>	78
Gheorghe Șincai (1754-1816), omul care aduce școala (L.S.)	83
Gheorghe Șincai: <i>Împotriva superstițiilor</i>	87
Petru Maior (1760-1821), preotul cărturar (L.S.)	90
Petru Maior: <i>Lăsați pruncii să vie la Mine</i>	94
Ioan Budai-Deleanu (1760-1820), geniul pustiu (C.B.)	98
<i>Raiul lui Parpangel</i> , fragment din <i>Țiganiada</i>	101
Efrem Micu-Klein, primul pictor modern român (L.S.)	104
Vasile Aaron (1780-1821), poetul-avocat, autorul unei capodopere uitate (C.B.)	107
Vasile Aaron: <i>Visul lui Iuda</i>	111

A doua generație de aur: pașoptiștii

Ideologia pașoptismului românesc (L.S.)	117
Simion Bărnuțiu (1808-1864), profetul naționalist și preotul anticlerical (C.B.)	120
Simion Bărnuțiu: <i>Discursul din catedrala de la Blaj (14 mai 1848)</i>	123

Respect p	Timotei Cipariu (1805-1887), un Cantemir greco-catolic (C.B.)	126
	Timotei Cipariu: <i>Cuvântare ținută cu ocaziunea inaugurării și deschiderii „Asociațiunii Transilvane pentru Întărirea Literaturii și Culturii Poporului Român” (ASTRA), la 23 octombrie 1861</i>	130
	Aron Pumnul (1818-1866), un Don Quijote greco-catolic (C.B.)	133
	Mihai Eminowicz: <i>La mormântul lui Pumnul</i>	137
	Andrei Mureșanu (1816-1863), autorul imnului național (C.B.)	139
	Andrei Mureșanu: <i>Un răsunset</i>	143
	Ioan Axente Sever/Ioan Axentie Severu (1821-1906), eroul fără glorie (L.S.)	145
	Septimiu Popa: <i>Despre Axente Sever</i>	149
	Aaron Florian (1805-1887), emigrantul necesar (L.S.)	151
	Aaron Florian: <i>Patria, patriotismul</i>	154
	August Treboniu Laurian (1810-1881), profesorul care a introdus latina în școli (L.S.)	157
	August Treboniu Laurian: <i>Imn – despre alianța cu sașii (1848)</i>	161
	Alexandru Papiu-Ilarian (1827-1877), ideologul pașoptismului românesc (L.S.)	164
	Alexandru Papiu-Ilarian: <i>Imn de la 1848</i>	168

A treia generație de aur: memorandiștii

	Anii 1868-1905 (L.S.)	171
	Ioan Micu Moldovan (1833-1915), zis „Moldovănuț” (C.B.)	175
	<i>Popa Greuluș</i> (poveste)	179
	Iosif Vulcan (1841-1907), „nașul” literar al lui Eminescu (C.B.)	181
	Iosif Vulcan: <i>George Bariț</i>	185
	Ioan Bianu (1856-1935), ctitorul Bibliotecii Academiei Române (C.B.)	188
	Ion Petrovici: <i>„Spune-mi dumneata ce este o noțiune?” Despre Ioan Bianu</i>	191
	Compozitorul Iacob Mureșianu (1857-1917) (C.B.)	193
	Augustin Bunea (1857-1909), istoric, teolog, predicator de geniu (C.B.)	196
	Augustin Bunea: <i>Sfânta Unire</i>	201
	Alexandru Grama (1850-1896), „Marele Inchizitor” al poeziei eminesciene (C.B.)	204
	Alexandru Grama: <i>„Un suflet mohorât și putred ca al lui Mihai Eminescu”</i>	209
	Vasile Lucaciu (1852-1922), preotul în armură (L.S.)	211
	<i>Doina lui Lucaciu</i>	215
	Dinastia Rațiu, apostoli ai neamului (L.S.)	217
	<i>Doina lui Ioan Rațiu</i>	222
	Densușienii: Aron, Nicolae și Ovid (C.B.)	224
	Aron Densușianu: <i>Baba Dochia și Moș Gerilă</i>	229
	Nicolae Densușianu: <i>Oltenia, capitala Imperiului pelasg</i>	231
	Ovid Densușianu: <i>Dante și latinitatea</i>	233

George Coșbuc (1866-1918), „un copac în câmpul cu spanac” (C.B.)	235
George Coșbuc: <i>Heu, quale portentum!</i>	239
Generația Marii Uniri și a martirilor de după 1948	
Unirea de la 1918 (L.S.)	242
Alexandru Vaida-Voevod (1872-1950), versatilul patriot (L.S.)	246
Al. Vaida-Voevod: <i>Nicolae Iorga, vanitosul genial</i>	250
Iuliu Maniu (1873-1953), sfinxul greco-catolic de la Bădăcin (L.S.)	253
Iuliu Maniu: 9 decembrie 1908: <i>Interpelarea cu privire la aruncarea în aer a monumentelor istorice de la Blaj, în Gazeta Transilvaniei, nr. 264 de sâmbătă, 29 noiembrie/12 decembrie 1908</i>	257
Ion Agârbiceanu (1882-1963), „Sfânt Părinte al literaturii noastre” (Blaga) (C.B.)	261
Ion Agârbiceanu: <i>Profesorul Ion Pascu</i>	266
Cardinalul Iuliu Hossu (1885-1970), martir al credinței (L.S.)	270
Cardinalul Iuliu Hossu: <i>Unirea de la 1918. Amintiri</i>	275
Augustin Maior (1882-1963), inventatorul telefoniei transatlantice (L.S.)	279
Emil și Iuliu Hațieganu, mari intelectuali de avangardă (L.S.)	284
Alexandru Borza (1887-1971), creatorul primelor grădini botanice din România (L.S.)	287
Alexandru Borza: <i>Români, popor de „turiști”</i>	290
Zenovie Pâclișanu (1886-1957), preotul care l-a convertit pe Ștefan Augustin Doinaș (L.S.)	296
Zenovie Pâclișanu: <i>Unirea Transilvaniei cu România (1918)</i>	301
Liviu Rebreanu (1885-1944), „un gentilom medieval” (C.B.)	311
Liviu Rebreanu: <i>Convertirea lui Apostol Bologa</i>	315
Pavel Dan (1907-1937), un greco-catolic atipic (C.B.)	318
Pavel Dan: <i>Note din Blaj</i>	321
Savanții dinastiei Moșil (L.S.)	325
Constantin Moșil: <i>Despre școlile grănicerești și Grigore Moșil</i>	328
Frații Octavian și Ovidiu Bârlea: teologul și etnologul (C.B.)	335
Octavian Bârlea: <i>Înființarea Mitropoliei Bisericii Greco-Catolice în anul 1855</i>	340
Ovidiu Bârlea: <i>Vicăreșul Andrei Șaguna și eroina Catarina Varga</i>	345
1948 și continuarea (L.S. și C.B.)	348
Cardinalul Alexandru Todea (1912-2002), prințul Bisericii din catacombe (L.S. și C.B.)	353
Alexandru Todea: <i>Memoriu adresat lui Nicolae Ceaușescu (30 octombrie 1970)</i>	358
Corneliu Coposu (1914-1995), Maniu <i>redivivus</i> (L.S.)	365
Corneliu Coposu: <i>Testament</i>	368
Patria mea, Doina Cornea (1929-2018) (C.B.)	373
Doina Cornea: <i>Poeme din anii de prigoană</i>	377

Respect p	Biserica Greco-Catolică Română în anul interzicerii de către regimul comunist	381
	Drumul Crucii spre beatificare. Cei șapte episcopi martiri: Valeriu Traian Frențiu, Ioan Bălan, Alexandru Rusu, Iuliu Hossu, Vasile Aftenie, Ioan Suciu, Tit Liviu Chinezu (<i>Cristian Bădiliță</i>)	385
	Iuliu Hossu: <i>Credința noastră este viața noastră</i> (fragmente).....	402
	Bibliografie	410

Inochentie Micu-Klein (1692/1700?-1768), „primul român modern” (Iorga)

Statuia episcopului
Inochentie Micu
din Piața 1848 (Blaj)

„Iar episcopul Ioan Inochentie – că acesta nume luasă din mărturisirea călugărească – Clain, dacă au venit în Ardeal, nu au șezut să odihnească, nici să-și adune avuție, ci îndată, ca un apostol și adevărat episcop și bun părinte al neamului românesc, s-au apucat de lucrul evanghelicesc și de propovedanie, umblând prin sate și învățînd norodul și nu făr’ de roadă, că șase sute de preoți parohi au adus la unire, de vreme ce în vremea trecută, stăpînînd și ocârmuînd iezuiții episcopia, în scăunime mai toți părăsise unirea, temându-să că cu vreme și pe încet vor trebui a părăsi legea grecească. Iar episcopul Inochentie Clain, părintește, și cu gura și cu fapta, învățându-i și arătându-le că nici o frică nu trebuie să aibă, pe toți i-au tras la sine.”

(Samuil Micu,
Istoria și lucrurile și întâmplările românilor)

Alături de colegii săi – îi amintim doar pe frații Boer, Dobra și Cotore – Inochentie Micu a fost pionierul care a beneficiat de pe urma prevederilor Unirii religioase a românilor ortodocși ardeleni cu Biserica Romei formându-se în atmosfera școlilor iezuite de la Cluj, Trnava („Roma Slovaciei”) și Trenčín, sau în cea basilitană de la Munkács.

Comuna Sadu (Sad),
unde s-a născut Inochentie Micu

Ioan Micu, născut și crescut la Sad, lângă Sibiu, e atestat în matricola colegiului iezuit clujean din 1719 ca *poeta*. Menționarea lui reîncepe în 1721, în clasa de *retorică*, urmând apoi la aceeași instituție universitară Facultatea de Filozofie, ale cărei cursuri țineau trei ani. A studiat aici, în anul I (1722-1723) logica, fizica (1723-1724) și metafizica (1724-1725). După absolvirea filozofiei la Cluj, Micu s-a înscris, pentru anul școlar 1725-1726, la Facultatea de Teologie a Universității, tot iezuite, din Trnava (actualmente Slovacia), unde a studiat, simultan, și dreptul canonic, perioadă întreruptă un an (20 decembrie 1726-1727), cât timp a fost novice la Colegiul iezuit de la Trenčín (tot Slovacia actuală). Ulterior, a urmat un an de noviciat la Munkács (12 iulie 1729 – septembrie 1730), sediul unei mai vechi episcopii greco-catolice rutene. La Munkács a fost sfințit preot (1729) și, după un an, în septembrie 1730, terminând noviciatul, devine călugăr basilitan sub numele de Inochentie. La puțin timp a fost consacrat episcop al românilor uniți din Ardeal, în ziua de 25 octombrie/5 noiembrie. După numire petrece aproape doi ani la Viena, unde, la cererea sa, va fi înnobilit sub numele de „Klein” și numit consilier imperial de împăratul Carol al VI-lea, garantându-i-se în felul acesta un loc în Dieta Transilvaniei. Va fi primul și singurul reprezentant al națiunii române în forul legislativ, dominat de reprezentanții nobilimii celor trei *nationes* cu drepturi politice: unguri, sași, secui. Abia în 1732 va fi consacrat în „catedrala” de la Făgăraș, acolo unde se mutase, de la Alba Iulia, sediul Episcopiei Greco-Catolice în timpul lui Ioan Giurgiu Patachi, predecesorul său.

Chiar de la începutul episcopatului său, Inochentie Micu-Klein a încercat să regleze statutul Bisericii Unite. Astfel, în anul 1737, cu ajutorul lui Petru Dobra (director fiscal), obținea permisiunea de la împăratul Carol al VI-lea pentru schimbarea domeniilor de la Sâmbăta de Jos și de la Gherla (aparținând Bisericii Greco-Catolice române) cu cel de la Blaj, unde exista doar un mic castel al lui Apafi al II-lea, înconjurat de câteva locuințe mizere. Prin diploma imperială, noul episcop reușea să mute sediul Episcopiei de la Făgăraș la Blaj. Documentul mai prevedea ca jumătate din veniturile domeniului (adică, 3000 florini din totalul de 6000) să fie destinate întreținerii „a unsprezece călugări vasiliani de lege grecească, a douăzeci de alumni care să învețe la Blaj, și la trei alumni care să se țină la Roma, în Colegiul Urban *De Propaganda Fide*” (Șincai, *Cronica românilor*, 356). Se puneau astfel bazele pentru dezvoltarea resurselor umane și materiale în Biserica Unită. De ce a transferat Inochentie sediul Episcopiei la Blaj? În primul rând datorită *poziției* viitoare „Mici Rome”, localitatea fiind situată în centrul Transilvaniei; și, în al doilea rând, datorită aversiunii față de Unire a românilor din ținutul Făgăraș, ținut învecinat cu Țările Române și unde chiar familia domnitorului ortodox Constantin Brâncoveanu deținea proprietăți. Transferul la Blaj a fost o mișcare deopotrivă pragmatică și vizionară. Astfel, orașul de la îmbinarea celor două Târnave a devenit primul, și a

Carol al VI-lea de Habsburg

rămas singurul „oraș episcopal”. În același timp, el este și primul „oraș românesc” din Transilvania, lucru excepțional în contextul politic al primei jumătăți a secolului XVIII.

În primii ani, episcopul a reparat vechiul castel din Blaj (devenit reședința sa), a edificat catedrala, a pus piatra de temelie a mănăstirii „Bunei Vestiri” (1741) și a școlilor pe care intenționa să le deschidă (1738). Tot atunci a trimis primii *alumni* (elevi) să studieze în școlile prestigioase catolice: la Roma, *Colegiul De Propaganda Fide* (Iosif Cotore, Ioan Petru Carolvari, urmați în 1740 de Silvestru Caliani, Grigore Maior, Petru Pavel Aron), la Viena (Atanasie Rednic), iar la Trnava pe Gherontie Cotore. Alături de Leonte Moschonas, un grec care l-a însoțit din Făgăraș, sprijinit de puternica pătură a protopopilor și de masa enoriașilor pe care se străduia, prin consistente vizitații canonice, să o întărească în Unire, Inochentie Micu-Klein a conceput restructurarea din temelii a strategiei de implicare a Bisericii în viața politică a Transilvaniei, prin convertirea sinodului diecezan, considerat singurul for reprezentativ și deliberativ al românilor ardeleni, într-un adevărat *congres național* (1738-1744). Din cauza situației precare a populației românești din Ardeal, majoritară, religia s-a transformat în armă politică, episcopul devenind *porta voce* a conașionalilor săi reduși la statutul de *plebs* („plebe”) de cele trei „națiuni” dominante.

Blaj.

Castelul mitropolitan, Internazional de fete, Seminarul teol., Catedrala, Gionasio, Pogorandia, Sala de gimnastică, Biserica curții, Internazional de băieți.

Ctitoriile episcopului la Blaj,
Institutul Teologic Greco-Catolic,
Catedrala Sfintei Treimi,
Castelul mitropolitan, vedere

Transformarea Blajului într-un centru autentic iluminist se leagă de efortul lui Inochentie Micu de a prefăce clauzele benefice ale Unirii cu Roma (1697-1701) în realități palpabile pentru românii transilvăneni. De asemenea, tot episcopul a formulat, prin numeroase memorii adresate Curții de la Viena, programul politic al „românismului”, bazat pe argumentația *dreptului istoric și natural*. El și-a susținut revendicările pe baza documentelor Unirii cu Roma (mai ales a *Doua Diplomă leopoldină*, din 1701), dar și a viziunii reformatoare austriece care, la rândul ei, asimilase ideile Reformei catolice, de primenire a Bisericii catolice din interior.

Încă din 1743, când Inochentie Micu a înaintat împărătesei Maria Tereza (urmașa lui Carol al VI-lea) un amplu memoriu în limba latină, intitulat *Supplex Libellus*, episcopul formula declarația politică a românilor față de sistemul din Transilvania și afirmarea lor ca *națiune* egală cu celelalte trei „națiuni” recunoscute, în dialog franc și direct cu puterea statală de la Viena. Revendicările românilor se întemeiau pe actele Unirii cu Biserica Romei, acte ce garantau egalitatea în drepturi a *clerului* românesc cu clerul celorlalte confesiuni „recunoscute” ale principatului: calvină, luterană, catolică și unitariană. Pentru Inochentie Micu, dezvoltarea națiunii era strâns determinată de *forța economică și socială* a Bisericii, motiv pentru care succesorul său, Petru Pavel Aron, îi va prelua și aplica integral programul. Cele 12 capitole ale *Supplexului* din 1743, semnate și asumate de episcopul unit „în numele întregului cler de rit grecesc, ca și în numele națiunii române unite din Transilvania”, se bazau pe punctul 3 din *Secunda Leopoldina* din 1701 (diplomă publicată în 19 martie 1701 de împăratul Leopold I), astfel ca „națiunea noastră să fie declarată ca a *patra națiune receptă* în Transilvania. Să fie acceptată în Guberniu și în stări, să aibă vot în provincie, să fie părtașă la obligații și beneficii ca și celelalte națiuni recepte”. Acesta a fost momentul decisiv când Inochentie Micu a pus Unirea religioasă în slujba ideii naționale, construind un proiect teologico-politic valabil și pentru viitor.

Pentru Inochentie Micu, ideea *romanității* și ideea *continuității/vechimii* românilor în Dacia, cei doi piloni ai „dreptului istoric” românesc, vor deveni adevărate obsesii în lupta pentru emancipare națională. Prin acțiunile sale, Inochentie a făcut ca, pe de o parte, problema românească să fie ridicată la nivel central, să devină o chestiune politică indisolubil legată de stabilitatea provinciei; pe de altă parte, a reușit solidarizarea Bisericii sale cu întreg corpul social al națiunii. Revendicările formulate, în limba latină, de Inochentie Micu, în calitatea sa de reprezentant al națiunii române în Dieta principatului, s-au situat în orizontul argumentului istoric, al vechimii românilor în Transilvania, al originii lor romane, al continuității pe aceste meleaguri. Era o concepție inspirată din *Hronicul vechimii româno-moldo-vlahilor* al lui Cantemir, lucrare pe care episcopul o descoperise la Roma. Argumentele istorice erau dublate de cele provenite din arsenalul cameralismului habsburgic. Inochentie Micu a demonstrat numărul dominant al românilor față de celelalte națiuni și, în consecință, aportul lor însemnat în purtarea sarcinilor fiscale, publice și militare. Valorificând ideile cameralismului, episcopul a accentuat argumentul demografic, dovadă în acest sens fiind statistica clerului, pe care a întocmit-o în vederea stabilirii unei juste concordanțe între sarcini și obligații. Era o atitudine care a stârnit, desigur, un uriaș val de reacții între națiunile privilegiate ale Transilvaniei (maghiari, sași, secui), care n-au întârziat să se pronunțe prin vocile lui Nicolae Bethlen, Peter Bod sau Franz

Maria Tereza de Austria

Medalie comemorativă,
230 de ani de la trecerea la
cele veșnice a episcopului Micu
avers

Medalie comemorativă,
230 de ani de la trecerea la
cele veșnice a episcopului Micu
revers

Josef Sulzer. Programul episcopului a transformat în forță politică inedită, concretă, ideile romanității, vechimii și continuității românilor în Transilvania. Acest program va fi preluat și îmbogățit de generația următoare (Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ioan Budai-Deleanu) și valorificat în *Supplex Libellus Valachorum* la 1791.

Mișcarea de emancipare politică a românilor a intrat în coliziune cu interesele Stărilor ardelene (maghiarii calvini și catolici, secuii catolici și sașii luterani), astfel că, în timpul Dietei de la Sibiu (23 ianuarie 1744), aristocrația ardeleană, exasperată de revendicările episcopului Micu, a vrut să-l arunce pe fereastră. Pe fondul mișcării anticatolice din Transilvania, orchestrată de mitropolitul de Carloviț prin călugărul Visarion Sarai și susținută de autoritățile reformate, indezirabilul episcop a fost acuzat de instigare politică și de neimplicare în promovarea Unirii cu Roma. S-a lansat chiar acuzația că el însuși l-ar fi susținut pe Sarai pentru a șantaja puterea vieneză, care nu-i aprobase cererile de până atunci. Inochentie Micu a fost convocat și anchetat la Viena (1744), dar înaintea celei de-a doua ședințe a preferat să fugă și să se pună sub protecția Sfântului Scaun, la Roma. După îndelungate și complicate negocieri (1748-1751), episcopul a fost silit să demisioneze (1751).

În această perioadă grea, de exil, i-a avut alături pe tinerii studioși români pe care-i trimisese la *De Propaganda Fide*, Silvestru Caliani și Grigore Maior. Acum, zbuciumatul episcop a încercat, fără sorți de izbândă, să finalizeze *Arhieraticon*-ul (1748), prima lucrare despre ceremoniile ce țin de competența unui arhiereu, precum și definirea clară a atribuțiilor arhiereului din Biserica Română Unită. Este o operă începută în Transilvania (1732-1744) și rămasă, din păcate, nefinalizată. Conține 68 de file manuscris frumos decorate.

Cu prilejul Serbărilor de la Blaj din 28-30 august 1911, se comemnează faptul că în expoziția Secției de istorie se afla expus Jurnalul său din exil. Pesemne că, între acele „tomi et fascicula” grele („propter pondus”) menționate de Inochentie în scrisoarea trimisă cancelarului W.A. Kaunitz (1711-1794), la Viena, în

Blaj, Piața Inochentie Micu
și Catedrala, vedere cca.1900

10 decembrie 1757, pe care dorea să le trimită în Transilvania succesorului său (P.P. Aron), se aflau mai multe: *Arhieraticonul*, *Jurnalul* său ținut la Roma (aflate în posesia lui Ioan Micu Moldovan în 1911), poate chiar și o variantă a versiunii cu litere latine a *Sfintei Scripturi*. În pofida decepțiilor suferite și a exilului, așa cum mărturisește în Testamentul său, Inochentie Micu a rămas fidel „creinței catolice și Unirii cu sfânta Biserică romană”. Nu l-a părăsit niciodată încrederea în colaboratori și în temeinicia cunoștințelor teologice dobândite de românii uniți la reputatele școli catolice ale vremii, ceea ce explică aversiunea declarată, nedisimulată, față de „teologul iezuit”, cenzorul episcopilor greco-catolici, impus prin *Diploma leopoldină*. Această aversiune față de „teologul iezuit” străbate majoritatea memoriilor sale înaintate Romei și Vienei. Ea denotă îngrijorarea episcopului față de pericolul latinizării Bisericii sale. A murit la Roma pe 23 septembrie 1768. A fost înmormântat în biserica *Madonna del Pascolo*, aparținând călugărilor basiliani, fiind reînhumat în catedrala din Blaj abia în 1997.

Coropondența de la Roma a episcopului Micu-Klein, de Fr. Pall, 3 vol., Cluj-Napoca, 1997

L.S.

Orientare bibliografică

Augustin Bunea, *Din istoria românilor. Episcopul Ioan Inocențiu Klein (1728-1751)*, Blaj, 1900.

Zenovie Pâclișanu, *Istoria Bisericii Române Unite*, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2006, capitolul „Episcopul Inocențiu Micu-Klein”, pp. 201-305.

Francisc Pall, *Inochentie Micu- Klein. Exilul la Roma (1745-1768)*. Prefața de Pompiliu Teodor. Ediție îngrijită și indice de Lădisslau Gyémánt, vol. I-II, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 1997.

Mormântul episcopului Inochentie Micu din catedrala Sf. Treimi (Blaj)

Ioan Inochentie Micu-Klein

Arhieraticon

Rânduiala care se face la zidirea Bisericii

Tocmind locul zidului bisericii, merge acolo arhierul și, îmbrăcându-se cu sfita și cu omoforul, zice: «Blagoslovit e Dumnezeuul nostru totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor». Preasfântă troiță... Tatăl nostru... Că a Ta este împărăția și puterea... Și arhierul tămâiază locul temeiului împrejur, iară cântăreții zic otpustul al sfântului aceluia într-al cui nume să zidește biserica sau alte cântece, carele va vrea cel mai mare, vor cânta. După aceea arhierul, stând în locul acela unde va să se facă altarul, zice rugăciunea aceasta, Domnului să ne rugăm.

Doamne Dumnezeuul nostru, Care și într-această piatră ai vrut a-Ți zidi Ție biserică, Tu singur caută spre ceia care îți aduc Ție ale Tale daruri și pentru casa aceasta făcută pe lauda Ta, întru mulțimea bunătăților Tale cele de sus cerești, plată le dă, lucrătorii întărindu-i, ține-i sănătoși, temeiurile ei nemișcate și neclătite le păzește și ajută Casii Tale până întru bună isprăvire ca să putem într-înșă cu cântece minunate și cu proslăvire a Te lăuda pe Tine, adevăratul Dumnezeuul nostru.

Că Ție Ți să cade toată slava, cinstea și închinăciunea Tatălui și Fiului și Duhului Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Și, isprăvind rugăciunea aceasta, face otpustul. După aceea, ia piatra și, făcând cu dânsa cruce cu mâinile sale, o pune la temelie, zicând: «Ziditu-o-au pe dânsa Cel de sus, Dumnezeu e în mijlocul ei și nu se va clăti, ajuta-i-va ei Dumnezeu dimineață devreme».

Și așa încep a lucra meșterii. Rugăciunea care să zice la temeiul bisericii, care unii o cheamă împlântarea crucii... Unde mergând arhierul la locul acela în care se va zidi biserica, se îmbracă cu sfita și cu omoforul și începe a blagoslovi. Și să zice de trei ori «Sfânt» și otpustul sfântului pe al cui nume să zidește biserica.

După aceea, zice arhierul: «Pace tuturor».

Diaconul: «Domnului să ne rugăm».

Arhierul zice rugăciunea aceasta.

Doamne Dumnezeuul nostru, carele dintru libovul...

După aceea, ia trei pietre preotul și le sloboade la temelie, zicând: «În numele Tatălui + și al Fiului + și al Duhului Sfânt + Amin». După aceea, zidarul începe a lucra. După aceea, zice arhierul rugăciunea aceasta:

Doamne Dumnezeuul și Mântuitoriul nostru, care după al Tău preacuratul și nemuritorul de evanghelești în toată lumea cu adevărat propovăduitul cuvânt în sălașul lui Zachei, casă fii lui, a toată casa lui mântuire, Te-ai smerit a intra Tu acuma în casa aceasta de noi smeriții și păcătoșii rugători, sfințită de blagoslovenia Ta umple-o și cu darul Tău cel deplin pe dânsa de toată stricăciunea

o măntuiește, ca într-însa să se proslăvească Preasfânt numele Tău al Tatălui și al Fiului și al Duhului Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Și se face de mai marele preoților sau de altul dintre clerici otpustul. După aceea, ia arhiereul crucea cea de lemn și în mijlocul ei cu pana scrie altă cruce, iară altul dintre clerici o taie frumos cu cuțitul afară, adecă o tocmește. Apoi, arhiereul ia crucea aceea cu mâna sa și o pune în mijlocul bisericii care va să se zidească și se face otpustul, apoi se duc. Iară biserica începe în toate zilele a se zidi până ce se va isprăvi.

Altă rugăciune la temeiul bisericii:

Doamne Dumnezeu nostru, care sfântul Tău sânge în temeiul Besearicii Tale l-ai așternut, acum, cu smerita ruga noastră, încă ne cucerim, cum în locul bisericii acestea, care va să se zidească, mila Duhului Tău celui Sfânt o supune și pe dânsa tocmindu-o isprăvește și lăcașul slavei Tale o vădește, cum care cu *Psaltiri* și cu cântări a o proslăvi într-însa mărirea Ta, de la Tine, care umpli cerul și pământul de belșugul bunătăților, dar deplin lor să dobândească, dăruiește-i și pe aceia care-i Ție ale Tale dintru ale Tale, pentru zidirea ei și pentru mărirea cinstei și slavei Tale îți aduc. Iară pe aceia care slujesc într-însa cu plinirea tuturor bunătăților trupului și sufletului, cuvioaselor, într-acesta veac, fără prihană îi păzește și în vremea viitoare.

Iară vrednici îi fă vederii Tale ca să se proslăvească Preasfântul Tău nume al Tatălui și al Fiului și al Duhului Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Rânduiala împlântării crucii

Împlântarea crucii într-acesta chip se face de zidirea bisericii. Unii ca acestea se face cuvânt cu Patriarhul și prin scrisoare se dă slobozenie episcopului sau unuia dintre arhieriei ca să zidească și să se sfințească și să se zidească biserica supt împlântarea crucii patriarhale. Și se face cruce de lemn în care scriu logofeții Patriarhului de o laturi într-acest chip: «Împlântarea crucii patriarhiei în numele Sfântului (Cutarele), sfințită în păzită de Dumnezeu cetate (Cutarea), în țara (Cutarea), cu voința Preasfințitului și a toată lumea Patriarh (Cutare)». Iară de cealaltă latură: «împărățind dumnezeescul împărat (N), în luna lui (N), ani (N)». Și trimite crucea aceasta supt care să va zidi biserica, care cine o ia citește rânduiala ce-i scrisă mai sus, la zidirea bisericii. Iară, dacă isprăvește sfințenia, după Sfânta masă, duce unul carele îi rânduit pe aceea și pune crucea în locșorul făcut de piatră au de fier au de aramă, precum să vede biserica cea mare. Apoi, să zice rugăciunea aceasta la împlântarea crucii:

Doamne, atotputearnicule Dumnezeu, care varga lui Moise în chipul Preasfintei și de viață făcătoarei cruci, iubitului Fiului Tău, Domnului nostru Isus Hristos, l-ai însămnat, Tu singur blagoslovește și sfințește locul acesta cu puterea și lucrarea preascumpului și de viață făcătorului și precuratului lemn al crucii spre izgonirea

diavolului și a tot vrăjmașului, păzind locul acesta și casa aceasta și sufletele tuturor lăcuiitorilor într-însa. Pentru ruga Preaslăvitei Doamnei noastre de Dumnezeu Născătoarei și pururea Fecioarei Maria, că bine-i cuvântată și proslăvită împărăția Tatălui și a Fiului și a Duhului Sfânt, acum și pururea și în veacii veacilor. Amin.

Rânduiala împlântării Sfintei cruci

Fac cruce de lemn și o pun supt mijlocul boltei altarului.
Iară arhiereul zice rugăciunea aceasta a împlântării crucii,
zicând: «Pace tuturor».

Diaconul: «Domnului să ne rugăm».

Iară arhiereul citește rugăciunea aceasta:

Închinămu-ne Ție, Doamne Isuse Hristoase, care cu puterea crucii lumea o ai luminat și cu lucrarea aceleiași cruci pe cei rățăciți i-ai întors și din robia șarpelui, cu care pe omul cel făcut dintâiu vrăjmașul a tot binelui și pizmașul lui Dumnezeu l-au fost biruit, pe noi ne-ai răscumpărat din voința Ta. Pentru aceea, trup omenesc ai îmbrăcat, din Sfânta Fecioară Te-ai născut și crucea ai răbdat. Așijderea, toate neamurile în Sfânta Ta Beseaică i-ai chemat, carele prin cruce porțile iadului ai deschis și vrăjmașul cu moartea l-ai osândit, care cu putearea crucii pe toți, prin fereleul nașterii Tale, de iznov i-ai înnoit, pintru aceea această cruce în numele Tău împlântăm. Blagoslovește și sfințește ca și la vremea înfricoșatei patimii Tale, precum adeverește prorocul. Că-i blagoslovit lemnul prin care au venit lumii mântuire și s-au dat neamului omenesc ajutor și toate câte scapă la semnul crucii Tale izbăvind. Și, isprăvind, a ucigătorilor diavoli răutăți izgonește și placă Ție a fi ajutor văduvelor și săracilor, Dumnezeu și Părinte lumină, carele n-are altul după sine în Sfânta Ta Biserică și la a doua venire a Ta cu puterea cinstitei crucii Tale pe dânșii îi ține întregi.

Că Ție, Dumnezeului nostru, Ți se cuvine slava cu cel fără de început al Tău Părinte și Preasfântul, bunul și de viață făcătorul Tău Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

După aceea, taie formă ca aceasta în crucea cea de lemn, apoi scrie: «Împlântarea crucii cu darul Preasfântului Duh făcută de smeritul al Făgărașului, grecilor și rușilor, rumânilor, orașului episcop și în cinstita biserică (N), locului (N) pusă, împărățind pe creștinul domnul (N), în luna (N), ani vâleatul (N)».

(Fragment din *Arhieratikon*, Studiu introductiv,
ediție și glosar de Meda Diana Bârcă,
Presa Universitară Clujeană,
Cluj-Napoca, 1999, pp. 77-93; 155-157,
versiune ușor modernizată de L.S.)

Petru Pavel Aron (1709-1764), episcopul care a deschis „școalele Blajului”

„Pe prealuminatul și preasfințitul domn Petru Pavel Aaron, arhiereul Făgărașului și vlădica a tot Ardealul și a părților Țării Ungurești, cât toată S. Scriptură pre limba românească însuși o au tălmăcit (după Vulgata latinilor), ci, încă mai lipsindu-i mâna și îndreptarea cea mai de pre urmă, Tatăl ceresc bine au voit a-l chima la veacinică odihnă, și, așea, acea tălmăcire numai pre niște hârtii scrisă, nesăvârșită și nedată la lumină au rămas, dintră care hârtii, după aceea, pentru multe mutări din loc în loc, unele s-au pierdut.”

(Samuil Micu)

Petru Pavel Aron s-a născut în 1709 în satul Bistra din Munții Apuseni, într-o familie de nobili români. A studiat la colegiul iezuit din Cluj, unde, în 1735, a absolvit clasa de retorică, apoi a plecat la Trnava (Seminarul „Sfântul Adalbert”). La 31 de ani, P.P. Aron s-a alăturat celui de-al doilea grup de tineri trimiși de episcopul Inochentie Micu-Klein pentru a urma cursurile de filozofie și teologie la Colegiul *De Propaganda Fide* (Roma). Alături de Silvestru Caliani și Grigorie Maior (diaconi), pe locul rămas vacant la Colegiul Urban – după retragerea lui Cotore – a plecat Petru Aron, care nu depusese încă jurământul monahal. Pentru că s-a înmatriculat direct la clasa de teologie, el a rămas izolat de grupul tinerilor care studiau filozofia.

Aron a fost hirotonit preot la Roma în ritul grecesc (30 iulie 1743). Nu știm când s-a întors din capitala catolicismului, dar, în 1744, l-a însoțit pe episcopul Inochentie Micu la Viena, unde s-a apropiat de Atanasie Rednic și unde i-a reîntâlnit pe Maior și Caliani. În 1747 toți s-au repatriat și, în lipsa episcopului fondator, rămas în exil, Aron a ocupat funcția de vicar general. În această calitate a inaugurat, alături de Atanasie Rednic, Leonte Moschonas (un grec venit cu Inochentie de la Făgăraș), Gherontie Cotore, Grigorie Maior și Silvestru Caliani, Mănăstirea Sfânta Treime din Blaj.

Aflat la Roma, într-o primă fază Inochentie l-a excomunicat pe vicarul și fostul său protejat Petru Aron (august 1749), numindu-l în funcție pe protopopul Nicolae Pop din Balomir. Se formaseră deja două tabere adverse, la Blaj: grupul „pragmatic”, alcătuit din Petru Pavel Aron, Atanasie Rednic, Gherontie Cotore, și grupul „nostalgic”, rămas fidel episcopului Micu: Grigorie Maior, Silvestru Caliani, Daniel Marginai, susținuți de protopopii diecezei în frunte cu Nicolae Pop din Balomir și Petru Pop din Daia. Pentru restabilirea autorității, la insistențele Vienei, Scaunul pontifical l-a numit pe excomunicatul Petru Aron „vicar apostolic” (1747). Astfel, autoritatea asupra diecezei era preluată de Papă,

Colegiul De Propaganda Fide,
Roma

Floarea Adevărului

